

Udflytningen i 1788

Lars Ellgaard · Wednesday, September 10th, 1788

Udflytningen af Avedøre Landsby i 1788

Det var ifølge Kaldsbogen, ført af sognepræst Christopher Nyrop, landinspektør Unsgaard, som forestod udskiftningen i Glostrup og så nok også i Avedøre. Nyrop fremhæver: ..."at Arbejdet var så retfærdigt som overhovedet muligt, samt at det foregik så hurtigt mellem Høst og Forår, at der ikke blev gjort afbræk i Markarbejdet".

Det var et projekt, som næsten er det mest markante i Avedøre historie. Alle var berørt af det. De, der blev. De, der flyttede. Nye gårde skulle bygges. Jorderne skulle fordeles om. Hele landsbykulturen måtte ændres. Hvorfor?

Årsagerne til udflytningen

- Hovedstaden i nærheden voksede ved den spirende industrialisering fra slutningen af 1700-tallet. Flere og flere mennesker flyttede til, og landbruget i den umiddelbare nærhed havde alle chancer. Den gamle fællesager kunne bruges langt bedre, for opdelingen i små jordlodder rundt omkring, var ikke praktisk.

- Man vidste det også i regeringen, hvordan hoveriarbejde og afgifter som kronbønder nedsatte effektiviteten, for på den ene side skulle hver gård stille med arbejdskraft, og på den anden side betød afgifterne, at der ikke var råd til ansætte de folk, der var brug for til dyrkningen af jorden. Så en landbrugsreform gennemførtes, der ophævede stavnsbåndet. Bønderne blev frie og så skulle de have deres egen jord.

- Desuden var der opfundet nye plove, der var langt bedre end de gamle hjulplove, man havde brugt. Der skulle 4 heste til at trække dem, og de rodede bare op i jorden. De nye engelske og norske plove var nemmere at trække og vendte jorden.

- Og jord som ikke ellers var blevet dyrket på grund af alt vandet kunne nu inddrages ved dræning. Alt det skete på den tid og skaber baggrunden for bøndernes århundrede - primært fordi man havde brug for deres produkter. Og altså også i Avedøre.

Vi ved ikke hvordan man fandt frem til hvem der kunne blive omkring gadekæret. Det var væsentligst de hele gårde, som ikke var blevet delt - der var 7 gårde tilbage. Det var det antal som kunne få jord i den nordlige del af Avedøre. Det var karakteristisk for landsbyerne, at man tildelte gårdene jorden, så hver gård havde jorden bagved i en stjerne, men Avedøre lå i den ene ende af landsbyens fællesmark, så nogen måtte flytte ud. Stjernen opretholdtes i den nordlige del, mens den sydlige del indrettedes i firkanter med gården i midten. Se kortet.

Hvor hurtigt udskiftningen – udflytningen skete er svært at forestille sig. Det tager tid at bygge, men jorden var fra 1788 fordelt, og så var det bare at komme i gang. De fleste af de gamle “gårdspladser” blev solgt fra 1789-1793. Undertiden er gården revet ned, men det fremgår også, at det gav plads til husmænd, til smeden, osv. Jeg ved ikke, hvor mange huse der i dag findes fra de nedlagte gårde. På den tid begynder også husene ved Ny Køgevej at dukke op. Om der var nogle ældre? I afsnittene om de enkelte gårde står som regel, hvilket år den gamle gårdsplads blev solgt eller hvornår gården var udflyttet.

Økonomisk blomstringstid for Avedøre

Denne tid var en blomstringstid for Avedøre. Afsætningen af landbrudsprodukterne har været fin. Fra denne tid finder vi Avedøre-stuen, som er en ovensal, stadsstuen, der har været anvendt til selskabelighed. Samtidig begyndte den franske revolution, men det er en anden historie.

Desuden fik man bygget en skole i 1781, så børnene kunne blive klogere. Avedøre var nemlig blevet overset, da man tidligere i århundredet havde oprettet de såkaldte rytteskoler, så bønderne var ret ivrige for at få deres skole også. Der tildeltes endda skolelæreren et stykke jord tæt på landsbyen.

Der var folketælling i 1787, og der var i alt 175 indbyggere i Avedøre. 18 gårde og 19 huse.

På Avedøresletten ses endnu klare spor efter udskiftningens ejendomsskel i afgrænsningen. (Hvidovre Kommuneatlas)

Detaljer om Avedøre-gårdenes udflytning

Den begivenhed i Avedøres historie, der fik de mest vidtrækkende følger, var så ubetinget byens udskiftning, den dermed følgende ophævelse af dyrkningsfællesskabet og den gradvise udflytning fra den tætte bebyggelse i landsbyen.

Kilderne til udskiftningen er først og fremmest landvæsenskommissionsprotokollen og matrikelkortet fra 1810, som indeholder oplysninger fra udskiftningskortet fra 1779.

Initiativet til udskiftningen blev taget af selvejerbonden Lars Hansen på gård nr. 7. I 1778 indsendte han ansøgning til Rentekammeret om at måtte blive udskiftet af fællesskabet og få sin jord tildelt på ét sted, selv om det måtte ske ved udkanten af byens marker.

I løbet af 1779 blev byens marker opmålt af landinspektør von Steuben. Da bymarken nu var inddelt i 3 vange: Vestermark, Mellemmark og Østermark, må der være sket en omlægning af dyrkningssystemet fra 2-vangsbrug til 3-vangsbrug efter 1682.

Den 3. oktober 1780 forelagde landvæsenskommissionen og landinspektøren Avedøres bønder en plan for byens udskiftning.

I følge udskiftningsplanen skulle bønderne hver have en samlet lod i området nord for Køgevej, samt hver en lod i såvel strandenge som i Holmene.

Avedøre havde i 1780 18 gårde, som i udskiftningsforretningen klassificeres som hele og halve gårde. I overensstemmelse hermed betegnes de ny lodder som helgårdslodder og halvgårdslodder.

Da Warthou Hospitals 2 bønder (Damgård og Krogholtbjerggård) skulle forblive i fællesskab, fik de tildelt en samlet lod – en helgårdslod.

De resterende 16 selvejergårde bestod af 6 helgårde og 10 halvgårde.

I følge udskiftningsplanen skulle 7 gårde blive liggende i landsbyen. De tilhørende indlodder blev tilmålt ved stjerneformet udskiftning, hvor lodderne stråler ud fra byen, således at de er meget smalle inde ved byen og brede ude ved yderskellene.

I den øvrige del af bymarken blev foretaget en blokudskiftning. Umiddelbart syd for indlodderne lå 6 mellemlodder og 4 udlodder langs Køgevejen. Bønderne godkendte planen.

Fordelingen af ind- og udlodder skete uden vanskeligheder.

Bønderne besluttede endvidere at anvende 3 tdr. land af bymarken til skolejord.

Husmændene blev overhovedet ikke nævnt i forbindelse med udskiftningen. I det omfang husmændene har haft adgang til høslet i engene eller på Holmene og græsning på den hvilende vang, må udskiftningen siges at have været en stærk forringelse af deres økonomiske vilkår.

Ved folketællingen i 1787 findes 19 husmandsfamilier i Avedøre. 13 af disse familier betegnes som fattige.

Landvæsenskommissionen mødte i Avedøre igen den 22. december 1780. De 2 Warthou bønder havde klaget over udskiftningen. De havde ikke mindre end 5 indvendinger. De mente bl.a., de havde fået udlagt for lidt jord, og at taksationen var foretaget af partiske mænd. Ved mødets afslutning erklærede de sig imidlertid tilfredse med deres tildelte lod mod at slippe for at gødske halvdelen af de 4 tønder land, de tidligere var blevet pålagt at udføre for udflytteren Niels Nielsen.

Fællesskabet mellem de 2 Warthoubønder blev ophævet i 1786-87.

Udflytteren Niels Nielsen, der boede på gård nr. 3 i landsbyen, fik ved lodtrækning tildelt lod nr. 13, hvor Enghøjskolen ligger i dag.

I forbindelse med matrikuleringen af 1844 fik ejendommen matrikelnummeret 13 af Avedøre by og ejerlav. Ejendommen fik navnet Kærgård.

Med udskiftningen ophørte landsbyen at eksistere som dyrkningsmæssig- og organisatorisk enhed.

Læs også om tiden omkring udskiftningen og Stavnsbåndets ophævelse i forbindelse med **Damgårdens** ejer **Lars Pedersen** fra Vridsløselille.

Udskiftningen 1780 og 1786

Kilde: Sv. Aa. Sørensen 21. maj 1984

Kilde: Ejvind Tofte: I slægternes spor

This entry was posted on Wednesday, September 10th, 1788 at 11:30 am and is filed under

You can follow any responses to this entry through the [Comments \(RSS\)](#) feed. Both comments and pings are currently closed.